

Maa- ja metsätalousministeriö
 PL 30
 00023 Valtioneuvosto
kirjaamo@mmm.fi

Asia: Lausunto: (Kotiseutualueen ulkopuolella asuvan maanomistaja saamelaisen syrjinnästä) Teno- ja Näätämöjoen kalastuslain valtioden välisessä kalastussopimuksessa.)

Viite: Lausuntopyyntö **220231, 30.6.2016 Dnro MMM023:00/2011**
 ”Maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoa sopimuksen allekirjoittamisesta...”

Esitys esittää alkuperäiskansaan kuuluvalla maanomistajasaamelaiselle minulle ja minun jälkeläisille perintönä maanomistuksena meille kuuluvien oikeuksien antaa lausuntoni sopimuksen ja kalastussäännön alkuperäiskansaoikeuksiamme loukkaavista kalastusoikeuden perusteista ja kalastuksen järjestämisestä maillamme ja vesillämme .

Sen johdosta, että Suomen ja Norjan hallitusten käsiteltäväksi valmisteltu Suomen ja Norjan välinen Tenojoen ja Näätämöjoen kalastuksen järjestämistä koskeva sopimusesitys loukkaa perinteiseen asumiseen ja kuntarajan ulkopuolelle muuttaneiden yhdenvertaisuus asemaa ja omistamme alkuperäisestä saamelaisesta veromaasta Utsjoen Garnjarga ja Inarin Väylä/Laavulahti (Garnjarga: Utsjoen käräjätv.1846 .)(Inarin Väylän Palttoniemi v.1848/Laavulahti) ja fiskare läge (Inarin ja Utsjoen käräjät v.1854) muodostetun kiinteistön v.1860) maa-oikeuksia, jotka Suomen perustuslain 15 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 63/1999 (1. lisäpöytäkirja) sekä ILO:n alkuperäiskansasopimuksen nro 169 artiklan 14 mukaan kuuluu valtion meille perinteiseen asumiseen perustuvina alkuperäiskansaoikeuksina turvata maa- ja vesioikeudet, pyydän muuttamaan sopimusluonnosta siten, että kyseiselle kiinteistöille Utsjoen käräjäoikeudessa v.1861, kalastussäännöllä 4.12.1865 ja lailla välirajasta vedessä (1902) vahvistetut kiinteistökohtaiset oikeutemme ja oikeusministeriön teettämän Lapinmaan maa-oikeudet-tutkimuksen (2006) tarkoittamat kyläkohtaiset oikeutemme täysimääräisinä toteutuvat. Riippumatta asuinpaikastamme.

Jo aikaisemmilla kalastussopimuksilla (v. 1972 ja 1989), jotka valmisteltiin ILO:n alkuperäiskansasopimusta nro 169 ja sen artiklaa 14 tuntematta, Tenojoen ja Näätämöjoen kalastusalueita veromaasaamelaisten sekä maattomien saamelaisten oikeuksia kavennettiin markkinaehtoisen kalastuksen tukemiseksi. Erityisesti liiketaloudellinen intressi järjestää Tenojoen kalastus kalastusbisneksiä tukeväksi loukkaa syvästi meidän alkuperäisasukkaiden elannon hankkimisen oikeuksia. Ei voi olla oikein, että meitä, jossa esi-isämme ovat Teno- ja Näätämöjoella kalastaneet elannokseen historiallisesti kirjoitettua aikaa kauemmin, ja joissa oikeutemme kalastamiselle kuuluisi lain mukaan olla edelleenkin. Saamelaiskulttuurin harjoittaminen nykyisin noissa suvuillamme kuuluneissa jokiuomissa Tenojolla ja Näätämöjoella ovat estäneet perinteen harjoittamista, joita määrätään sopimusvaltioiden

taholta tinkimällä alkuperäiskansalle kuuluneita ja ulkopaikkakunnilla edelleen asuvien sukulaistemme, matkailukalastuksen tukemiseksi.

Paikkakunnalle muuttavat kantasuomalaiset ohittaa nykyisin ulkosaamelaiset paikallisen kalastusluvan osalta. Teno- ja Näättöjoella oikeutettu maanomistajasaamelainen ei voi harjoittaa kalastusperinteitä vaan joutuu ostamaan matkailijaluvan, joka on väärin. Täällaisella toiminnalla meidän oikeuksia loukkaataan ja asettaa meidän toisenlaiseen asemaan paikallisiin nähden. Vaikka KHO: 1984 tekemässään päätöksessä on todennut, että paikkakunnalta poismuuttanut saamelainen ei menetä kalastusoikeutta vaikka muuttakin muualle asumaan.

Tenojoen kalastuksen järjestämisestä päättävien tulisi tiedostaa jo vuodesta 1972 asti käyttämänsä, ihmisoikeuksiamme loukkaava tapa säännellä Tenon kalastusta ja kalastustapoja. Ei voi olla oikein eikä kohtuullista, että ne, joilla on perinteiseen asumiseen perustuva (**perintönä saatu**) kalastusoikeus alkuperäiskansaoikeutena, on asetettu em. vuodesta lähtien pato- ja verkkopyyntirajoituksin huonompaan asemaan kuin ne, joilla tätä kalastusoikeutta ei ole.

Lausuntopyynnön kohteena olevan ”sopimuksen allekirjoituksen” tarkoittaman sopimusluonnoksen johdanto-osan mukaan

”Suomen tasavallan hallitus ja Norjan kuningaskunnan hallitus tiedostavat saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet ...”,

mutta sen enempää sopimusluonnoksen kuin sen liitteenä 2 olevan sovelluksenkaan (Tenojoen vesistön kalastussääntö) perusteella saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet eivät toteudu, sillä ei mikään sopimuksen artikla eikä mikään kalastussäännön kohta tätä kansainvälisellä sopimuksella turvattua oikeutta määritä.

Kun alkuperäiskansaoikeuksiemme tiedostaminen ja tunnustaminen (erkjenne) ovat sopimuksen lähtökohtana, niin Norjan ja Suomen välinen sopimus tulee korjata vastaamaan ILO-sopimuksen nro 169 artiklan 14 tarkoitusta nyt, kun Norja ILO-sopimuksen on jo ratifioinut, ja kun Suomi ILO-sopimuksen ratifiointia viimeinkin ilmeisen vakavissaan valmistele.

Saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet ovat olleet Suomessa tiedostettuja jo 1970-luvulla ja tunnustettujakin, sillä ne on otettu huomioon vesirajankäynnin yhteydessä tavalla, jota uudet sopimusluonnos ja kalastussääntöluonnos eivät tunnusta.

Eduskunta sai vuonna 1976 Kekkonen toimikunnan mietintöön perustuvan esityksen, joka sisälsi ehdotukset laiksi vesialueiden rajankäynnistä Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa sekä laiksi kalastamisesta pohjoisilla vesialueilla. Eduskunnassa esityksen käsittely pitkittyi asian muututtua vähemmistökansan etuihin liittyväksi poliittiseksi kysymykseksi. Kun vielä ilmeni, että esitettyjen lakien säätäminen edellyttäisi perustuslain säätämisjärjestystä, hallitus veti lopulta esityksensä pois (Pohjola 1995, s. 153–154).

Eduskunta totesi vuonna 1976 Tenojoen ja muiden saamelaisalueen vesialueiden omistusoikeuden ja kalastusoikeuden olevan **vähemmistökansan eli saamelaisen alkuperäiskansan oikeuksia**. Niinpä verkkokalastus- ja veneoikeus (reaalisesti kalastusoikeus) Teno- ja Näättöjoessa ovat yksiselitteisesti alkuperäiskansaoikeuksia, minkä tosiasian myös Lapin läänissä ilmestyvät sanomalehdet jokseenkin selväkielisesti ilmoittivat kertomalla, että ”verkkokalastus-

ja veneoikeutta (eli kalastusoikeutta) ei siis saa vastaisuudessaakaan ostamalla maata esimerkiksi huvilaa varten Tenolta”.

Lapin Kansa v. 1978

Vuoden 1989 kalastussäännössä ”kalastusoikeus Tenojessa” ilmaistiin vakinaisesti Tenojen varrella asuvan vähemmistökansankin oikeutena epäsuorasti ilmauksella ”perintönä saatu kalastusoikeus”. Mahdollisuutta tulkita kalastusoikeutta toisin ei ollut, koska vain Tenojen varrella asuvilla saamelaisilla oli vesirajankäynnin yhteydessä todettu olevan kiinteistön muodostamiskirjaan perustuvia kalavesiä. Vähemmistökansaoikeutena **Tenojen kalastusoikeus ei ole voinut siirtyä esim. maakaupan myötä, sillä alkuperäiskansaoikeus voi siirtyä vain perintönä sukupolvelta toiselle.** Alkuperäiskansaoikeuttahan ei voi esim. ostaa. Lausunnon kohteena olevat sopimus ja kalastussääntö eivät kunnioita kansainvälistä sopimusta tässäkin suhteessa.

Vuoden 1989 kalastussopimukselle oli asetettu kolme tavoitetta, jotka ovat lohikannan säilyminen, paikkakunnan väestön lohenkalastukseen perustuvan elinkeinon turvaaminen sekä kohtuullisen osan lohenkalastuksesta varaaminen urheilukalastukselle (HE, 1990), ei siis saamelaisen vähemmistökansan elannon hankkimiseen perustuvan kalastuksen turvaaminen.

Tenojen kalastussopimukselle on asetettu kolme tavoitetta, jotka ovat lohikannan säilyminen, paikkakunnan väestön lohenkalastukseen perustuvan elinkeinon turvaaminen sekä kohtuullisen osan lohenkalastuksesta varaaminen urheilukalastukselle. Pyyntirajoitukset on tehty näiden tavoitteiden takia. Kalastusta koskevat rajoitukset ovat lukuisat ja pitkälle menevät. Osa rajoituksista vaikeuttaa merkittävästi kalastusoikeuksien käyttöä tai jopa tekee näiden käytön mahdottomaksi.

Hallituksen esitys 1990 ”Korvauslaki”

Kun Suomen valtion tavoitteena ei ole ollut saamelaisten vähemmistökansaoikeuksien turvaaminen, niin kalastuksen järjestäminen on toteutettu puuttamalla saamelaisten kalastusoikeuksiin rajoittamalla pato- ja verkkokalastusta, sekä kieltämällä paikkakunnalta kuntarajan ulkopuolelle muuttaneilta veromaasaamelaisilta perintönä maan omistuksen saaneilta jälkeläisiltä harjoittaa perinteitä (Saamelaiskulttuuriin kuuluvaa muotoa) kalastaa vieheellä yhdenvertaisin oikeuksin paikkakunnalla asuviin sukulaisiinsa nähden. Jopa saamelaisten asuinalueelle muuttaneihin suomalaisilla on paremmat oikeudet kuin meillä jotka asumme kuntarajan ulkopuolella.

Esim. jo 1600-luvulla käräjäoikeudessa riitojen kohteena ollut kosteverkkopyynti (tuomioissa kostet, kåstet), jota on myöhemmin mutkaverkkopyynniksikin sanottu, tuli vuoden 1972 kalastussäännön takia mahdottomaksi, koska kosteverkkopyynti rinnastettiin tavanomaiseen verkkopyyntiin, vaikka se olisi kuulunut rinnastaa patopyyntiin, sillä padon muotoon kosteverkko on aina rakennettu; rannasta lähtevä poikittaisverkko ”doaris”, mutkalla oleva varsinainen pyydys ”joddu” ja ohjainverkko ”čuollu”. Sen sijaan maanmittaustoimituksissa kosteverkkopyynti on rinnastettu patopyyntiin vielä vesirajankäynnin yhteydessäkin patopaikkaluetteloita laadittaessa, joita luetteloita maanmittauksen toimitusmiehet vesipiirirajankäynnin yhteydessä kalastusoikeuden luonnetta selvittämättä käyttivät.

Tenon käräjät 14.2.1688: Kysymyksen ollessa lohenkalastuspaikasta Inoqu Påona ja Rånkaskåstet, josta kylä riitelee ja on vanhastaan käyttänyt perintöosuuksien mukaan, oikeus havaitsi kohtuulliseksi, että vaikka Sarre Clemetson ja Clemmet Pederson sekä Germund Jaqson haluavat anastaa itselleen saman kalastuspaikan, mihin heillä ei ole mitään perustetta, oikeus päätti, että jokainen kylässä käyttää perintöosuuttaan tämän maan osan vanhan ja yllmuistoisen tavan mukaisesti, nimittäin poika niin kuin tytärkin itse kunkin osuuden ja oikeuden mukaan.

Tenon käräjät 14.2.1688: Amund Clemet Germundsonin ja hänen sukulaistensa Samuel Clemetsonin ja Clemet Pädersonin heidän Tenolla olevaa kalastuspaikkaansa koskevassa riidassa oikeus päätti, että koska he kaikki ovat veljesten lapsia ja sen vuoksi tasaveroisia perillisiä, heillä jokaisella on oikeus käyttää ja hallita puolta kukin Jwoqo Paine Kåstet:sta. Sanottu kalastuspaikka jaettiin kahteen samanlaiseen osaan. Mutta Aikohat Kåstetia ne kaikki käyttävät, joilla on oikeus ja suoritus(velvollisuus) kylässä.

Juhani Wirilander (2001), Lausunto maanomistusoiloista ja niiden kehityksestä saamelaisten kotiseutualueella

Kosteverkkopyynti on käräjäoikeuspöytäkirjojen osoittaman historiallisen näytön perusteella vanhin saamelaisten käyttämä kalastustapa Tenojoella goldem-pyyntin ohella ja siksi kiistämättä alkuperäiskansaoikeus, sillä lohen karsinapatopyyntiä ryhdyttiin käyttämään ja viehekalastusta harjoittamaan vasta 1700-luvun puolivälissä, jolloin Anders Hellant oli pohjoisen Lapinmaiden taloustirehtöörinä ja ”opetti” tämän pyyntitavan. Ennen Hellantin kehittämää kiinteästi asennettua patoa käytettiin poikkipatoa, jota vasten ajonuottaa vedettiin. Tuosta pyyntitavasta Tenojoella käytettiin nimitystä ”goldem”. Kiinteä kosteverkkopyynti tulee nimetä sopimuksessa saamelaisten alkuperäiskansaoikeudeksi. Ei voi olla oikein, että pyyntitapoja tulkitsemalla evätään perinteinen pyyntitapa niiltä kiinteistöiltä, joilla tällainen kiinteistöjen perustamiskirjoissa vahvistettu patopaikka on.

Unohtaa emme myöskään saa, että Hellant on ensimmäisenä opettanut Lapissa kalastusta siimalla ja koukulla. Koska tämä nykyajan ihmisistä aivan luonnolliselta tuntuva pyyntitapa on siksi yleinen, ei liene poissa paikaltaan tässä kertoa, miten se sai alkunsa, erittäinkin Perä-Pohjolassa. Samoin kuin ennen Hellantin keksimiä karsinapatoja lohenkalastus vaati henkilön kokoaikaista läsnäoloa, niin ei muunkaanlainen kalastus käynyt silloisilla kojeilla päinsä ilman hänen välitöntä ahertamistaan. Tästä oli taas seurauksena ajanhukka ja muiden askareiden laiminlyöminen. Yliinspehtori Anders Griesin ansioksi on luettava itseottavien koukkupydydysten keksiminen, jolla riista vangittiin myös pyyntimiehen pois-
H. J. Boström Anders Hellant Kaksisatavuotis muisto (Vaasa 1918),

Hallituksen esityksen (1990) mukaan ”Tenojoen patokalastus perustuu pääasiassa erityisperusteisiin oikeuksiin” ja ”pato-oikeus on siis nimenomaan saatu ja se kohdistuu määrättyyn paikkaan”. Hallituksen esityksen tarkoittama patopaikkojen käyttöoikeus, joita erityisperusteinen kalastusoikeus koskee, ovat muuhun kuin

vesialueen omistukseen perustuvia kalastusoikeuksia (etuudet). Nämä etuudet ovat toki myös yksiselitteisesti vähemmistökansan oikeuksia, jotka on ratkaistu vesipiirirajankäynnin yhteydessä.

Asia palautetaan erityisperusteisten eli muuhun kuin vesialueen omistusoikeuteen perustuvien kalastusoikeuksien selvittämistä ja vahvistamista varten toimitusmiehille lain mukaan uudelleen käsiteltäväksi, jolloin on myös otettava huomioon edellä mainittu patopaikkaluettelo.

Korkein oikeus, 27.6.1984 N:o 1330

Sen sijaan vesialueen omistukseen perustuvia kalastusoikeuksia, joita siis ei ole saatu, vaan jotka perustuvat veromaista muodostettujen kiinteistöjen perustamiskirjoissa määritettyjen kalavesien omistusoikeuteen, ei isojakoon liittyvien vesirajankäynnin ja vesipiirirajankäynnin yhteydessä ole käsitelty. Niinpä Tenojoen kalastussopimusta, jossa puututaan vähemmistökansan vesialueen omistukseen perustuvien kalastusoikeuksien sääntelyyn, ei voida pitää laillisena, koska vesialueen käytöstä (kalastuksen järjestäminen) voi päättää vain vesialueen omistaja.

Niin kuin veromaasta on muodostettu Tenojokilaaksoon- ja Näätämöjoki-alueelle inarilaisille kalastajasaamelaisille on perustamiskirjoin tiloja jo v.1860 olevissa otteissa käyvät ilmi, kiinteistöön aineellisesti kuuluvat vesialueet (kalavedet, fiskevatten) on määritetty vesialueiksi (Itselassis, Knutinjarga,...) kiinteistön perustamiskirjassa. (Huom! Kalavedet (vesialueet) on määritetty) Kun kiinteistön perustamiskirjaa ei ole koskaan mitätöity eikä oikeudessa vahvistettua perustamista koskevaa kiinteistötoimitusta ole koskaan kumottu, niin kyseinen kiinteistön perustamiskirja on edelleenkin lainvoimainen ja tämä asiakirja kyseisiä vesialueita koskevana vanhimpana asiakirjana ensisijainen.

Millään myöhemmällä lainsäädännöllä (esim. isojakolaki 1925, joka ei ollut saamelaisalueen maiden kansallistamislaki), hallinnollisilla kiinteistötoimituksilla (esim. isojakotoimitus 1953, vesirajankäynti 1984, vesipiirirajankäynti 1993 ja 1996) ja hallinnollisilla päätöksillä (Lapin lääninhallituksen verollepanopäätös 1948) ei ole ollut mahdollista muuttaa oikeudessa vahvistettuja toimituksia ja asiakirjoja. Näin ollen on selvää, että veromaasaameisille kuuluvien vesialueiden kalastuksen järjestämisestä voi vastata vain vesialueen omistajat (Kalastuslaki 41 §/379/2015) sikäli kuin Suomen kalastuslaki Tenojoen ja Näätämöjoen vesistön osalta on pätevä.

Maa-alueita koskevan isojakotoimituksen (verollepano 28.4.1948 ja maa-alueita 30.6.1953) yhteydessä Tenojokivarren osalta vesialueita ei käsitelty eikä myöskään tiluksia lukuun ottamatta sitä maa-alueita, joka kyseisille kiinteistöille on rajoin merkitty, Tenojokeen rajoittuen määritetty vuonna 1860.

Utsjoen Garjargasta erotetut perintömaamme rajoittuvat Tenojokeen on selvää, että vesialueen omistus- ja kalastusoikeus kyseisellä Tenojoen osuudella kuuluu kiinteistökohtaisena oikeutena kyseisen kiinteistön omistajille. Meidät,

Tenojokivarrella omistavien syrjäyttäminen Tenojokeen rajoittuvan maan kohdalla olevan vesialueen kalastuksen järjestämistä koskevasta päätöksenteosta loukkaa kuten myös Näättämojoen osalta inarissa meitä veromaasaamelaisia. **Perustuslain 15 §:n tarkoittamaa sekä YK: ihmisoikeus artiklaa 17§:n alkuperäiskansan omistajanoikeuttamme.**

Koska Isojako on vielä loppuunsaattamatta mm, Outakosken kylässä eli isojakotoimitus on täydellisesti loppuunsaattamatta (isojakolaki 1925, 12 §), niin Tenojoen kalastussopimusluonnoksen hyväksyminen ilman heidän suostumustaan ja syrjii heitä vesialueen omistajanoikeuksien osalta. Tämä esimerkki kuvaa hyvin miten muidenkin tilojen kohdalla on käynyt. Ei voi olla oikein eikä kohtuullista, että puutteelliset maanmittaushallinnolliset toimitukset vaikuttavat omistajanoikeuksien toteuttamatta jättämiseen Teno- ja Näättämojoen kalastuksen järjestämisessä.

Esim. Könkällä kalastusoikeuksia on suvaittu vain vuosina 2013-2015 näissä paikoissa kalastaneille. Kun kalastusetuudet on talon kirjoihin merkitty kalavesinä, ne tarkoittavat tilaan kuuluvia vesialueita, eikä etuuksia. Talojen kalavesiä ei ole vesirajankäynnin yhteydessä käsitelty, joten etuukset ja talojen vesialueet tulee talonkirjojen kautta selvittää, eikä ryhtyä poistamaan taloon kuuluvia kalastusoikeuksia erityisinä etuuksina. **KKO 1984:ssä** molemmat, sekä erityisperusteiset kalastusoikeudet että vesialueen omistukseen perustuvat kalastusoikeudet on selvästi erotettu toisistaan. Tenon kalastussopimus ei ole sellainen oikeustoimi, jolla vesialueen omistukseen perustuvat kalastusoikeudet voidaan taloilta evätä.

Könkään kalastusoikeuksien poistaminen on alkua lopulliselle omistussuhteisten kalastusoikeuksien erityisinä etuuksina poistamiselle. Muut ehkä eivät sitä vielä tajua.

ILO:n alkuperäiskansasopimus antaa Suomelle ja Norjalle nyt kansainvälisellä sopimuksella hyväksytyin ja jopa edellytetynkin perusteen uudistaa Tenon- ja Näättämojoen kalastussopimusten ja kalastussääntöjä sellaiseksi, että kalastusoikeutemme Tenojossa toteutuvat alkuperäiskansaoikeuksina sen mukaan kuin alkuperäiskansasopimuksen artikla 14 ja omistamani kiinteistöjen ja muiden veromaista muodostettujen kiinteistöjen perustamiskirjat edellyttävät kalastusoikeudet toteutettaviksi.

Lopuksi:

Siitä syystä,

- 1) että Suomen ja Norjan välinen sopimus kalastuksesta Teno- ja Näättämojoen vesistöissä koskee (veromaa) saamelaiden alkuperäiskansaoikeuksia, ja paikkakunnalta muuttaneiden veromaasaamelaiden viehekalastamisen oikeusaseman palauttaminen yhdenvertaiseenasemaan takaisin meille.
- 2) Inarin kunnan alueella Näättämonkylässä tapahtuva kalastus on Inarin paikkakunnalta muualle muuttaneiden veromaasaamelaiden viehekalastamisen oikeusaseman palauttaminen yhdenvertaiseenasemaan takaisin meille.
- 3) Inarijärven Veromaasaamelaisille on jo ennen isojakoa heille kirjattu maasikirjoissa merkittävät vesialueita. Nyt viedään Näättämojoella suvullemme kuuluneita oikeuksia kalastaa tuolla joella.
- 4) että Suomi ei ole vielä ILO:n alkuperäiskansasopimusta nro 169 ratifioinut,
- 5) Tulee sopimuksen allekirjoittamiselle ehdottomasti olla eduskunnan suostumus.
- 6) Neuvottelukunnassa ei ole ollut eikä kuulu Tenojokilaakson ulkopuolella asuvia perintönä saaneita veromaasaamelaisia jotka laillisia maanomistajia tai heidän jälkeläisiä, edustajia.
- 7) Saamelaiset joilla on maanomistukseen liittyviä oikeuksia on luokiteltu kunnassa asuviin ja muualla suomessa asuviin ryhmiin. Miksi meidät on asetettu eriarvoiseen ja syrjivään asemaan saamelaisalueella asuviin muihin saamelaisiin nähden?

Vesirajankäyntitoimikunta ryhtyi työhönsä muun muassa suorittamalla tutustumismatkoja Sevetjärvelle ja Utsjoelle. Toimikunta päätyi ehdottamaan vuonna 1971 valmistuneessa lopullisessa mietinnössään, että kolmea pohjoista kuntaa varten laadittaisiin oma paikallisiin olosuhteisiin sovellettu kalastuslaki ja vesirajalaki, joilla turvattaisiin tiettyihin alueisiin kohdistuvat tilojen yksityiset kalastusoikeudet. Toimikunta totesi mietintönsä liittyvässä vanhoja oikeuksia koskevassa muistiossa, että verotettiin Lapinmaihin on tuomioistuinkäytännön mukaan vanhastaan kuulunut kalavesiä. Niihin liittyvät oikeudet olivat kuitenkin lakaneet ja menettäneet merkityksensä, koska niitä ei ollut otettu mitenkään huomioon isojakolaeissa ja isojakotoimituksissa. Lisäksi muistiossa todettiin, että lapinveroa maksaneiden lappalaisten oikeudet olivat saattaneet lakata heidän perustaessaan uudistalon, lakatessaan maksamasta aikaisempaa lapinveroaan ja siirtymään maksamaan veroa talostaan (Komiteamietintö 1971:B). Kun paikallinen väestö vastusti ehdotettujen lakien säätämistä, asetettiin uusi toimikunta, jota johti hallitusneuvos Matti Kekkonen (Pohjola 1995, s. 149–151).

Ilmeisesti vasta tässä vaiheessa, siis 1970-luvun alkupuolella, alkoi saamelaiden maaoukeuskysymyksiä ajava liikehdintä. Saamelaiden taholta etsittiin ja esitettiin vanhoja dokumentteja, joilla pyrittiin osoittamaan voimassa olevia oikeuksia Lapin maihin ja vesiin (Pohjola 1995, s. 151–152). Siis vasta nyt saamelaisväestön oikeudet näyttävät nousseen ensimmäistä kertaa virallisesti esille koko isojakojen historiassa. Kalastusetus ilmeisesti katsottiin paikallisten olosuhteiden kannalta niin tärkeäksi etuudeksi, että saamelaidenkin edunvalvonta pyrittiin sen osalta hoitamaan. Isojakoja oli tehty Inarissa lähes 70 vuoden ajan. Isojaot olivat edenneet vaiheittain tiettyssä järjestyksessä ja niiden eräänä lopputuloksena oli ollut, että valtion maat ja jakokunnille kuuluvat maat erotettiin toisistaan. Tässä suhteessa isojakotoimituksia koskeviin ennako-odotuksiin ei ilmeisesti liittynyt kovinkaan suurta epävarmuutta. Vesirajankäynneissä sen sijaan ratkaistiin vesialueiden omistus kokonaisuudessaan sekä suurelta osalta lisäksi vesialueiden käyttöä koskevat erityiset oikeudet, muun muassa kalastusoikeudet.

Eduskunta sai vuonna 1976 Kekkonen toimikunnan mietintöön perustuvan esityksen, joka sisälsi ehdotukset laiksi vesialueiden rajankäynnistä Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa sekä laiksi kalastamisesta pohjoisilla vesialueilla. Eduskunnassa esityksen käsittely pitkittyi asian muututtua vähemmistökansan etuihin liittyväksi poliittiseksi kysymykseksi. Kun vielä ilmeni, että esitettyjen lakien säätäminen edellyttäisi perustuslain säätämisyjärjestystä, hallitus veti lopulta esityksensä pois (Pohjola 1995, s. 153–154).

Vesirajankäyntitoimitukset suoritettiin loppuun voimassa olevien vanhojen säädösten mukaisesti vuosina 1978–1979. Toimituksia seurasi lähes kaksikymmentä vuotta kestänyt oikeus- ja jatkokäsittelyprosessi. Kaikista kolmesta toimituksesta nimittäin valitettiin maaoukeuteen ja edelleen Korkeimpaan oikeuteen, joka 27.6.1984 antamallaan tuomioilla pääosin vahvisti toimitukset varsinaisten vesirajankäyntien osalta, mutta palautti ne muun muassa kalastusoikeuksien ja

Isojakolain (1925) 18 §:n tarkoittama ”talojen samaan lohkokuntaan kuuluviksi määrääminen” ja isojakoon liittyvä vesirajankäynti eivät oikeuta sellaista tulkintaa, että saamelaisen alkuperäiskansan omistamien kiinteistöjen vesialueet olisivat siirtyneet laillisesti yksityisiltä maanomistajilta lohkokunnalle. Siitä syystä Garnjarga/kotimetsäpalsta ja Inarin Väylänkylässä/Laavulahden ja muidenkin saamelaiden veromaista muodostettujen kiinteistöjen Teno- ja Näätämojokeen rajoittuvan maa-alueen kohdalla olevan vesialueiden laillinen omistusoikeus on edelleen saamelaisille maanomistajille kuuluva perustuslaillinen oikeus.

Inarissa 5.8.2016

Saamelainen alkuperäiskansaan kuuluva:

Perintömaa Utsjoelta Garnjarga/Kotimetsä äidiltämme.

Perintömaa Inarin Väylästä/Paltoniemen tilasta isältämme.

Niilo Aikio, Utsjoki Garnjarga/ kotimetsäpalstan joka on(perintönä) saatu maanomistus, sekä Inarin Väylänkylässä Paltoniemen/Laavulahti tilan joka on perintönä saatu maanomistus.

Osoite: Pihlajatie 3a 02270 Espoo
puh +358 400513575

Tiedoksi: Valtioneuvoston jäsenet:
Kansanedustajat: